

Samenvatting

De ontwikkeling van een monitor naar de veiligheidsgevoelens
van homoseksuelen op lokaal niveau

Een onderzoek naar het opzetten van een veiligheidsgevoelens-monitor
voor homoseksuelen in de gemeenten:
Delft, Westland, Zoetermeer & Leidschendam-Voorburg

GGD:
Joline van Lier
Roelien Beuker

(GGD Zuid-Holland West)
(GGD Zuid-Holland West)

Auteur: Shanti Thakoerdin

Samenvatting

Introductie: Homoseksuelen in Nederland hebben in sommige gevallen nog steeds te kampen met problemen rond ongelijke rechten, discriminatie, intimidatie en fysiek geweld vanwege hun seksuele voorkeur. Voormalig minister Plasterk van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zette in 2008 homoseksualiteit terug op de politieke agenda wat leidde tot het opstellen van een koploperovereenkomst voor gemeenten. Deze overeenkomst dient bij te dragen aan een betere sociale acceptatie van homoseksualiteit binnen de Nederlandse samenleving. Deelnemende gemeenten zeggen toe om discriminatie, intimidatie en geweld tegen homoseksuelen krachtig te bestrijden. Hiervoor is jaarlijks per koplopergemeente 20.000 euro beschikbaar gesteld. Ook het demissionair kabinet van Rutte zet zich in voor de sociale acceptatie en veilige omgeving voor homoseksuelen. Aan de deelnemende gemeenten is gevraagd om te werken aan een lokaal homo-emancipatiebeleid programma vanaf het jaar 2012 tot 2014. De gemeenten Delft, Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg en Westland hebben vervolgens GGD Zuid-Holland West gevraagd om een monitor te ontwikkelen met een bijbehorende richtlijn om zo de veiligheidsgevoelens van de homoseksuele inwoners te kunnen meten.

Theoretisch kader: Om meer inzicht te krijgen in de onveiligheidsgevoelens van homoseksuelen is er een theoretisch kader ontwikkeld dat gebaseerd is op veiligheidsdeterminanten. Onveiligheidsgevoelens kunnen op verschillende manieren beleefd worden en deze worden voor dit onderzoek gecategoriseerd in drie hoofdgroepen: Determinanten die gerelateerd zijn aan de persoon zelf, inclusief de risicoperceptie, opgedane ervaringen en de manier van handelen, zijn gecategoriseerd in de groep *individuele determinanten*. Determinanten die gerelateerd zijn aan de omgeving en de invloeden die van buitenaf een rol kunnen spelen bij onveiligheidsbeleving, zijn gecategoriseerd in de groep *situationele determinanten*. Ontwikkelingen en veranderingen in de maatschappij en de invloeden daarvan spelen een grote rol bij personen die dicht bij het onderwerp staan. Dit wordt de groep *sociaal-culturele determinanten* genoemd. Daarnaast is het stigma theorie gebruikt om te zien op welk niveau de onveiligheidsgevoelens van homoseksuelen ervaren kunnen worden. De theorie kent drie stigma types die onderverdeeld worden in een publieke seksuele stigma (enacted stigma), het vermijden van labels (felt-stigma) en het onderdrukken van de seksuele gevoelens (internalized stigma). Het theoretisch kader helpt om bepaalde determinanten uit te diepen om zo tot een breed scala aan onderwerpen te komen voor de monitor. Ook is er een conceptueel kader ontwikkeld dat de verbanden tussen de belangrijkste concepten voor dit onderzoek laat zien. Hierin komen de drie groepen determinanten terug die gerelateerd wordt aan het stigma theorie die tijdens dit onderzoek gebruikt zullen worden.

Als laatst is er een onderzoekskader ontworpen waarin de verschillende stappen tijdens dit onderzoek weergegeven worden.

Methodologie: Naast een literatuuronderzoek is er ook een semigestructureerd interview gehouden met het landelijke kennisinstituut Movisie dat zich onder andere bezighoudt met homo- en lesbisch beleid. Daarnaast zijn er semigestructureerde interviews gehouden met diverse experts op het gebied van homoseksualiteit en/of veiligheid. Deze experts waren COC Haaglanden, Bureaudiscriminatiezaken en diverse sleutelfiguren zoals een bestuurslid van de Delftse lokale homo-organisatie; Delftse Werkgroep Homoseksualiteit (DWH), een Islamitische homostichting en een multiculturele homostichting. Deze laatste twee stichtingen hebben een focus op het bespreekbaar maken van homoseksualiteit bij migrantengroepen. Daarnaast zijn semigestructureerde interviews met de doelgroep zelf gehouden (homoseksuele mannen en lesbische vrouwen uit de vier gemeenten). Het doel hiervan was om input te krijgen voor zowel de monitor als richtlijn. Tijdens het onderzoek is geprobeerd om diverse groepen te bereiken. Zo werd geprobeerd om uit ieder gemeente minimaal één vrouw en drie homoseksuele mannen te interviewen. Ook werd geprobeerd om allochtone homoseksuelen te vinden voor de interviews, maar helaas is dit niet gelukt. Uiteindelijk zijn in totaal 13 interviews met homoseksuelen uit de vier gemeenten uitgevoerd.

Ook zijn informatieve interviews gehouden met de vier gemeenten om inzicht te krijgen in hun visies op de monitor en hoe de monitor mogelijk uitgezet kan worden in de desbetreffende gemeente. Als aanvulling is er een informatief interview gehouden met het politienetwerk Roze in Blauw van de regio Haaglanden. Dit diende meer als achtergrondinformatie om meer te weten te komen over de politie registratie van homogeweld.

Resultaten: Uit het literatuuronderzoek is naar voren gekomen de basisachtergrond achter monitoring en wat er al bekend is rondom de veiligheid van homoseksuelen in Nederland. Ook is hierbij gezien dat er drie monitoren bestaan die zich richten op homoseksualiteit, maar geen van allen met een focus op de lokale veiligheidsgevoelens van homoseksuelen. Aan de hand van de afgenomen interviews was het mogelijk om antwoord te kunnen geven op de opgestelde studievragen.

De gemeenten Westland, Zoetermeer en Leidschendam-Voorburg geven aan dat ze nog geen actief homobeleid in de gemeente hebben en willen hier door middel van de lokale veiligheidsgevoelens-monitor een start mee maken. De gemeente Delft is al langer bezig met een lokaal homobeleid en wil door middel van de monitor meer aandacht schenken aan het huidige homobeleid en hier meer vorm aan gaan geven door dit meer uit te breiden.

Volgens de doelgroep zal het anoniem invullen van de monitor zorgen voor een hogere deelname dan wanneer er gevraagd wordt naar persoonlijke gegevens. Ook zullen homoseksuelen die (nog) niet uit de kast zijn, de monitor kunnen invullen om hun mening te geven. Voor de benadering van homoseksuelen uit de vier gemeenten worden zowel homo- als niet homogereleerde plaatsen

genoemd. In Delft wordt de homo-organisatie DWH genoemd. De sportvereniging Roze Blok is tevens ook een plaats waar homoseksuelen benaderd zouden kunnen worden voor het invullen van de monitor. De niet homogereleerde plaatsen zoals de Technische Universiteit (TU) Delft en café de Klok worden ook genoemd door de doelgroep, omdat de verwachting is dat daar ook veel homoseksuelen te vinden zijn. De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft één keer in de maand een roze ouderen bijeenkomst wat georganiseerd wordt door het lokale activiteitencentrum stichting Woej. De gemeente Westland heeft geen benadermogelijkheden om homoseksuele inwoners te werven voor het invullen van de monitor en de gemeente Zoetermeer heeft net als Leidschendam-Voorburg één keer in de maand een roze ouderen bijeenkomst wat georganiseerd wordt door de Roze Senioren. Lokale media zou ook een middel zijn om homoseksuelen te werven. Organisaties die buiten de gemeenten vallen zoals Movisie, COC Haaglanden ANBO Roze, (homo) stichtingen en sociale media worden ook gezien door de doelgroep als een effectief middel om homoseksuelen uit de vier gemeenten te werven. De monitor promoten zou volgens de doelgroep gedaan kunnen worden bij bovengenoemde plekken door te flyeren, advertenties en/of oproepen voor de monitor te plaatsen. Hierbij wordt voornamelijk gezegd om de reclame zo breed mogelijk in te zetten om zoveel mogelijk respondenten uit de vier gemeenten te werven. In de monitor zou volgens de doelgroep gevraagd moeten naar de link tussen ervaring met een eventueel antihomo- incident en de veiligheidsgevoelens. Belangrijk om te weten is waar eventuele onveiligheidsgevoelens vandaan komen. Onveilige locaties worden ook aangegeven als belangrijk onderwerp omdat de gemeenten zich hier specifiek op zouden kunnen richten. De monitor zou digitaal als beste ingevuld kunnen worden zodat de anonimiteit en laagdrempeligheid gewaarborgd blijft. Als optie zou een schriftelijke monitor beschikbaar moeten zijn voor de oudere doelgroep en/of mensen die geen internet thuis hebben.

De experts zijn ook gevraagd naar hun ideeën over hoe de monitor er volgens hen uit zou moeten komen te zien. De verwachting van de experts is dat de autochtone groep homoseksuelen de monitor vaker zou invullen dan de allochtone groep homoseksuelen. Een digitale monitor zou kunnen leiden tot een verschil in deelname van de verschillende leeftijdsklassen waarbij ouderen minder geneigd zullen zijn om dit in te vullen. De manier van presentatie waarbij het belang van deelname en het goed aangeven van belang is om een representatieve groep homoseksuelen te werven voor het invullen van de monitor. Sociale media, maar ook de (lokale) (homo)-organisaties/stichtingen zoals COC Haaglanden, Bureaudiscriminatiezaken, GGD Zuid-Holland West, DWH, het voortgezet onderwijs, middelbaar beroeps onderwijs, bejaardencentra, TU Delft, sportverenigingen, homogereleerde stichtingen, multiculturele (homo)stichtingen en de Jongeren Informatie Punten zouden benaderd kunnen worden voor de werving van de homoseksuelen uit de vier gemeenten. Via deze kanalen zou tevens ook reclame gemaakt kunnen worden voor de monitor zoals door het plaatsen van een banner op diverse websites. De onderwerpen die in de monitor moeten terugkomen volgens de experts is dat er getoetst wordt waar de gevoelens van onveiligheid vandaan komen. De sociale steun is ook een belangrijk onderwerp, omdat de mate van veiligheidsbeleving ook afhangt van de sociale steun die

iemand krijgt. De mate van zelfacceptatie van iemands eigen seksuele identiteit heeft ook invloed op de veiligheidsbeleving van een homoseksueel. De multiculturele homostichting geeft verder aan dat vragen over religie en de mate van steun binnen de religieuze kring van belang is om achter de veiligheidsgevoelens van allochtone homoseksuelen te komen. De Islamitische homostichting geeft aan dat er juist niet naar religie gevraagd moet worden, maar eerder naar cultuur. homoseksuelen personen met een religieuze achtergrond zouden moeite hebben met het benoemen van zichzelf als homoseksueel. In de benadering moet rekening gehouden worden met al deze aspecten en hier heel voorzichtig mee omgegaan moeten worden om de monitor zo aanspreekbaar mogelijk te maken voor alle homoseksuelen ongeacht geloof en cultuur.

Tevens is er ook een eerste indruk van de veiligheidsgevoelens verkregen aan de hand van de interviews met homoseksuele inwoners uit de vier gemeenten. Uit alle interviews met de doelgroep kwam naar voren dat zij bewust waren van het feit dat antihomo- geweld veroorzaakt door anderen nog steeds voorkomt in de Nederlandse maatschappij (enacted stigma). Er was sprake van één geval van enacted stigma bij een jong lesbische vrouw. Felt stigma werd gevonden bij een jong homoseksuele man, een ouder lesbische vrouw, een homoseksuele man van middelbare leeftijd en een oudere homoseksuele man. Deze homoseksuele mensen gaven tijdens de interviews aan hun gedrag (weleens) aan te passen om geen reacties uit te lokken van de omgeving.

Conclusie: De monitor zou als een internettool ingezet kunnen worden rekening houdend met de anonimiteit en laagdrempeligheid. Als optie zou een schriftelijke versie van de monitor ingezet kunnen worden voornamelijk de ouderen en mensen die geen toegang hebben tot internet. De vragenstelling in de monitor dient aan de hand van de drie vormen van stigma onderscheiden te worden. Dit kan als beste gedaan worden door in de monitor vragen op te nemen die de mate van emancipatie van het individu weergeven, maar ook door middel van vragen over de acceptatie van de seksuele voorkeur in de omgeving en over de persoonlijke karakteristiek. Aan de hand van het type stigma is het voor de gemeenten mogelijk om het beleid gericht te (her) ontwikkelen. Een richtlijn is daarnaast ontwikkeld voor hoe respondenten uit de vier gemeenten benaderd zouden kunnen worden en de monitor promoot dient te worden. Een brede wervingsmethode is nodig om een zo hoog en gevarieerd mogelijk aantal respondenten te werven in de vier gemeenten.

Een goede indruk van de veiligheidsgevoelens van homoseksuelen in de vier gemeenten is niet verkregen aan de hand van de 13 gehouden interviews. Daarentegen is een eerste indruk van de veiligheidsgevoelens verkregen dat aangeeft dat enacted stigma weleens voorkomt. Felt stigma komt in de gemeenten ook voor, maar door het klein aantal interviews kan hier geen valide uitspraak over gedaan worden. Dit zal aan de hand van de data uit de lokale veiligheidsgevoelens-monitor verkregen moeten worden.

Discussie: Het vragen naar waar het gevoel van onveiligheid vandaan komt is van groot belang om dit ook daadwerkelijk te linken naar iemands homoseksualiteit. Door steeds hiernaar te verwijzen in de vraagstelling van de monitor kan dit duidelijk gemaakt worden aan de respondenten. Het verloten van beloningen zoals cadeaubonnen, etc. wordt als een aanleiding gezien voor anderen buiten de doelgroep om de monitor in te vullen zodat zij een prijs kunnen winnen en wordt daarom tijdens dit onderzoek naar een later tijdstip verschoven ter discussie. Als de anonimiteit gewaarborgd blijft, dan wordt er een hogere respons verwacht van zowel homoseksuelen binnen als buiten de gemeenten en zou op deze manier bias in de lokale data van de gemeenten kunnen komen. Dit discussiepunt wordt door de GGD in het definitieve afrondingsstadium met de vier gemeenteambtenaren besproken. Het breed inzetten van publiciteit voor de monitor zal tevens ook een nadelig effect hebben waardoor homoseksuelen buiten de gemeenten en heteroseksuelen van zowel binnen de gemeenten als buiten de gemeenten de monitor zullen invullen. Hierdoor zou er ook bias kunnen ontstaan in de lokale data. Daarom moet de reclame van de monitor in eerste instantie beperkt worden tot lokaal niveau en wanneer de respons tegen blijkt te vallen mensen te werven op regionaal niveau. Het blijft tijdens dit onderzoek onduidelijk of allochtone homoseksuelen mee zullen doen aan de monitor. Een mogelijkheid zou zijn om multiculturele stichtingen in de gemeenten en om de gemeenten heen te benaderen en/of daar de monitor te promoten. De kans bestaat dat wanneer zij zich in een veilige omgeving bevinden en het onderwerp belangrijk genoeg vinden dat zij de monitor zullen invullen. Tijdens dit onderzoek zijn transgenders en biseksuelen bewust buiten beschouwing gelaten omdat wegens korte tijd lastig zou zijn om hen voor dit onderzoek te vinden. De groep biseksuelen zullen tijdens het monitoronderzoek echter wel worden meegenomen, omdat zij dezelfde soort van seksuele gevoelens hebben wanneer zij in een relatie zitten met iemand van dezelfde geslacht. Transgenders blijven tijdens het monitoronderzoek buiten beschouwing wegens een andere manier van uit de kast komen.

Aanbevelingen: De ontwikkelde monitor en de richtlijn zijn ontworpen aan de hand van de literatuurstudie, de interviews met de doelgroep en experts en de interviews met de vier gemeenten (*zie bijlagen IV en V*). Om homoseksuelen met een migrantenachtergrond te bereiken worden verschillende multiculturele stichtingen aanbevolen om hiermee in contact te gaan. Uit de interviews met de twee multiculturele homostichtingen kwam naar voren dat de kans groot is dat homoseksuelen met Niet-Nederlandse achtergronden zich aansluiten bij multiculturele stichtingen voor culturele activiteiten. Door bekendheid aan de monitor te geven is het goed mogelijk dat ook zij zich aangesproken zullen voelen om de monitor in te vullen en vooral omdat dit anoniem en laagdrempelig kan door middel van het internet. Een uiteindelijke aanbeveling naar de gemeenten toe is om gezamenlijk een pilotstudie te starten met het aanbevolen concept monitor en concept richtlijn om de haalbaarheid hiervan te onderzoeken in de praktijk en om te zien hoe de respons in de vier gemeenten is.